

2002 Yılında Ergun Kaptan'dan Bir Üniversite Öğrencisine Mektup

Erkan Fidan¹

12-14 Mayıs 2022 tarihinde İzmir'de gerçekleştirilen ve şahsımın da düzenleme komitesinde yer aldığı 4. Türkiye Tarihi Madenler Konferansının Ergun Kaptan anısına yapılmasına karar verildiğinde tam 20 yıl geriye gittim. 2002 yılının yaz aylarında Ergun Kaptan'dan aldığım bir mektup aklıma geldi. Bu mektubu ve hikayesini konferansın açılış konuşmasında anlattım. Ancak 'söz uçar yazı kalır'. Mektup, Ergun Kaptan için özel sayı olarak tasarlanan derginin bu sayısında yer almalıydı.

İstanbul Üniversitesi'nde Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bölümü'nde lisans öğrencisiyken son sınıfta seminer dersimiz kapsamında -daha sonra yüksek lisans ve doktora danışmanım olacak olan hatta Bilecik Üniversitesi'nde beraber arkeoloji bölümünün kurucuları arasında yer alacağımız- Prof. Dr. Turan Efe, bana Doğu ve Güneydoğu Anadolu madenciliği ile ilgili bir ödev verdi. İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nde bitirme tezi olmadığı için aslında bu seminer dersi, bitirme tezi yerine geçiyordu. Sonradan öğreniyorum ki yüksek lisans yapma hevesim olduğunu gören T. Efe, Anadolu madenciliği ile ilgili bir tez verme niyeti olduğu için bana bu ödevi vermiş.

Ödevi hazırlamaya başladığımda yayınlarda hep karşıma çıkan isim, o güne kadar adını duymadığım ya da lisans derslerinde duymuş olsam bile hatırlamadığım Ergun Kaptan ismi oldu. Ödevi hazırlama sürecinde kendisinin pek çok yayını okudum ve çok şey öğrendim. Ödevi tamamlamak üzereyken başka bir sebeple yolum Ankara'ya düştü. Ankara'dan ayrılmak üzereyken E. Kaptan'ın MTA Müzesi'nde çalıştığı aklıma geldi. E. Kaptan'ın orada olup olmadığını, kendisini görüp göremeyeceğimi bilmeden müzeye gittim. Ergun bey yerindeydi ve ben yarım saat oturup konuşmayı, sadece tanışmayı beklerken bana yarım bir gününü ayırdı. Odasındaki dolaptan pek çok yayınının ayrı basımlarını verdi. Ben çok mutlu bir şekilde İstanbul'a döndüm, arkasından ödevimi tamamladım ve yaz aylarının tamamını geçirmek üzere Eskişehir'deki katıldığım kazıya gittim. Ama gitmeden ilgisi ve bilgisine hayran kaldığım Ergun hocaya bir şıklık yapmak istedim ve ödevimin bir kopyasını MTA müzesine posta ile

---

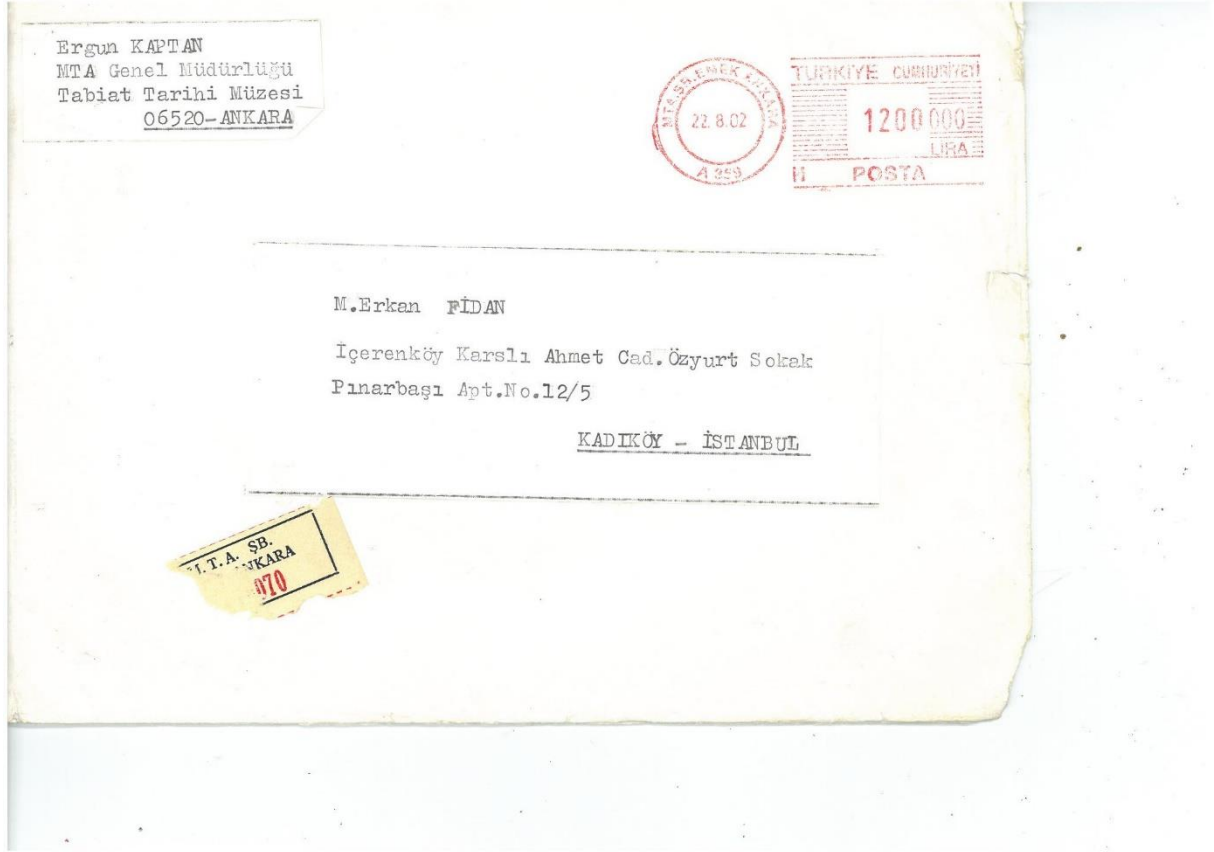
¹ Doç. Dr., Erkan Fidan, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Bilecik/TÜRKİYE.
E-Posta: erkanfidan@gmail.com

gönderdim. Aradan 3 ay geçti, ben kazıdan İstanbul'a eve döndüğümde bir mektup geldiğini gördüm. Ergun hoca, 143 sayfalık ödevimi çok dikkatli bir şekilde okumuş ve hatalarımı paragraf paragraf, satır satır belirterek bir mektup hazırlamış. Onlarca hata bulmuş, düzeltmem için öneriler yapmış. Hatta bazen Ergun hocayı sinirlendirmişim, bana "külçe demir bakırdan daha düşük sıcaklıkta eritilip şekillendirilemez, 800 dereceyi nereden buldun, yanlış!" diye çıkmış. Ama genel olarak o kadar yapıcı bir mektup hazırlamış ki benim için hep tam bir motivasyon kaynağı olmuştur. Özellikle ödevin iyi bir araştırma olduğunu, bir yüksek lisans tezi formatında hazırlandığını söyleyip tebrik etmesi kendi açımdan çok mutluluk vericidir.

Ben daha sonra yüksek lisansa girmeyi başardım ve madencilik ile ilgili bir konu çalıştım. Ama doktora ve sonrasında mimari ve yerleşim arkeolojisi gibi başka uzmanlık alanları edindim. Kendimi hiçbir zaman madencilik alanında uzman olarak hissetmedim ve madencilikle ilgili çalışmalarımı hep bir akademik hobi olarak gerçekleştirdim. Daha çok tarih öncesi dönem mimarlığı üzerine uzmanlaştım. Ama madencilikle ilgili çalışmaları da bırakmadım. Eski Anadolu madenciliği konusunda devam ediyordum, hatta madencilik ile ilgili yüksek lisans tezlerine danışmanlık yapıp yeni öğrenciler yetiştirmeye çalışmamın tek sebebi Ergun Kaptan'dan aldığım bu mektuptur. Çünkü bu mektup, Türkiye'de bu alanda çok az uzman olduğunu bilen Ergun Kaptan'ın kendisinden sonraki kuşakları heveslendirme çabasıdır. Levhalar kısmında zarfını ve tüm sayfalarını görebileceğiniz mektubun orijinali Üniversite'de çekmecemde durur. Arada tekrar tekrar okurum...

Umarım Eski Anadolu Madenciliği konusunda ben ve meslektaşlarım, bizden bu işi daha iyi yapacak öğrenciler yetiştiririz.

Ergun Kaptan'ın anısı önünde saygıyla eğilirim.

Değerli Öğrenci M.E.Fidan

Seminer dersleri içinde yer alan kapsamlı ve sayfa sayısı çok (s.143) olan ödevinizi Ağustos ayının ilk yarısında okudum.Böyle bir konuyu ödev olarak almanız beni sevindirdi.Eski Anadolu madenciliğine ilgi duymaya başlayan az sayıdaki arkeolog adaylarındansınız.Bu konuda başarılı bir yüksek lisans tezi veren arkeologlardan biri de B.S.Alptekin Oransay'dır(Eskişehir-Anadolu Üniv.).

Ödevinizi bir mezuniyet tezi,yüksek lisans tezi ya da yayın formatına uygun biçimde hazırlamışsın.Tebrik ederim.Ayrıca ödevin için yapmış olduğun araştırma sana gelecek yıllarda yapacağın çalışmalar için iyi kaynak olacaktır.İçerik olarak çok fazla ayrıntıya girmiş olduğunu özellikle belirtmek isterim.Konu başlığına göre bu ayrıntılara girmemen gerekir.Bu gelecek yıllardaki mezuniyet tezin ya da yüksek lisans tezin için önemle dikkat edilmesi gereken bir uyarıdır.

Sonuç olarak iyi bir araştırma çok iyi derlenmiş(seçip toplanmış)bir seminer ödevi olmuş.Tekrar tebrik eder,derslerinde başarılar dilerim.Esen kalın.

22 / Ağustos / 2002

Ergun KAPTAN

-I-

"Doğu ve Güneydoğu Anadolu M.Ö.3.bin yıl Madenciliği" başlıklı Orta ve Doğu Anadolu Kültürleri seminer ödevinizde düzeltilmesi gerekli olan yerleri gösterir Listé:

Sayfa(s) 2, Hematit yerine Demir yazınız. (Hematit'ten, Demir bağılı al-
tında söz etmeniz gerekir). Harita 3. Altına (E.Kaptan, 2000) yazmanız ge-
rekir. Benzer örnek, Harita 4'teki gibi. Bu levhalar için de böyle olmalı-
dır. Örneğin Levha 19'da (Palmieri 1973) gibi.

S. 51, 4. Paragraf. Kaynak gösterilmeli (Kaptan, E. 1989) Kaynakça kısmına da
bunu ilave ediniz (Kaptan, E. 1989., Türkiye Madencilik Tarihi İçinde To-
kat bölgesinin Yeri ve Önemi: MTA Haberleri Yıl 27, sayı 4, s. 16-17).

S. 57, 2. Paragraf, 8. satır. Kalay olduğu belirtilmektedir (Kaptan, 2000) ya-
zılması meslekretiği bakımından gereklidir.

S. 69: Eskişehir yöresindeki Osmanlı kayıtlarına göre ve Cumhuriyet dö-
neminde yapılan araştırmalar tanıtılmaktadır. Bu araştırmalarda kalayın
var olduğu kesin olarak saptandığı belirtilmemiştir. Dolayısıyla kalay
yatağının var olduğu da belirtilmemiştir. Bu nedenle ödeviniz için
bir derleme yaparken : ifadelerinizde daha dikkatli olmanız gere-
kir. Benim kalay içerikli makalelerimde, Türkiye'de kalayla ilgili bulgu-
lar ve yapılan araştırmalar tanıtılmaktadır. Bursa yöresi için büyük bir
kalay yatağı yazılmış ; son derece yanlış . Bursa Keles Madenbelenipe'den
alanan örneğin mineralojik determinasyonunda kalay saptanmıştır. Ancak
burada bir kalay yatağı ve rezervinin varlığını belirleyecek olan
maden jeolojisine yönelik bir araştırma yapılmamıştır. Ön çalışmalar
burada bir kalay yatağı olmadığını belirtmektedir. Burada sadece bir
kalay cevherleşmesinin yüzeylendiği bildirilmektedir. Ancak çok eski
dönemlerde, erozyon sonucu sedimentlerin içindeki olası kalay birikimle-
ri kullanılmış olabilir. Eski dönemlerde kalay cevherinin Türkiye'de
işletmesinin yapıldığı tek yer Kestel (Sarıtuzla) eski kalay madenidir.
M.Ö. 2800-2200 yıllarında işletilmiştir. Ayrıca burada kalay madenciliği
yapanların yerleşim yeri Göltepe, Kestel'e 2km. uzaklıktadır. 1987 yılı-
ndan itibaren Arkeometri bildiri kitapları ve 60 yakın yabancı dildeki

- II -

yayınlar size kaynaktır. Konuya ilişkin Dr.A.Yener'in İngilizce bir de kitabı vardır. Niğde-Çamardı, Celaller köyü Kestel (Sarıtuzla) eski kalay madenciliği ile ilgili, seminer ödevin için daha sağlıklı bir derleme yapmanızı öneririm. Ayrıca kuzeybatı İran'daki bir kalay yatağı değil, yazarın varsayımdır. Örneğin Bursa Madenbelenitepe gibi. Bulgu var, kalay yatağı yok.

Sayfa:72, 1. paragraf, arsen (yanlış) arsenik yazınız (bazı makalelere bakıp bu yanlışlığı devam ettirmeyiniz). Paragraf 2. Strabon'dan metnin içinde "Starabon'un Antik Coğrafyası"ndan diye yazınız ve ayrıca kaynak gösteriniz. Yine 2. paragrafta (Kaptan, 2001) kaynak gösteriniz. Bkz.: Kap., tan, E.17. Arkeomet. Sonuç. Top. 28 Mayıs 2001) 4. paragraf. Kalaylı bronz %5-10; eniyi bronz %10 ve üstündekiler. Arsenik içerikli bronzda, arsenik %2, %2'den fazla olanlar bronz dökümünde başarısız olarak kabul edilir. İst. Boğaziçi Üniv. Kimya Böl. Arkeometri Müdürü Prof. Dr. Hadi Özbal'dan bilgi alınız. İkiz Top. arsenikli bronz analiz sonuçlarına da bakınız.

S.73 .1-5 paragraflar, ayrıntı ve gereksiz (seminer ödevi başlığına göre). S.74, 2. paragraf, ayrıntı gereksiz (siz jeolojiye ait seminer ödevi hazırlamıyoruz). 5. paragraf, altının (Au) ergime derecesini yazınız (1063°C). Başka ayrıntıya girmeyiniz. S.75, 1. paragraf, gereksiz. Ayrıca yanlış anlatım var (doğal saf altın da vardır.). S.77, Gümüş başlığı ile değil Kurşun başlığı ile anlatım yapınız. Yani önce kurşun sonra gümüş. 5. paragraf 3. satır, posası (iptal). 4. satır, eritilir (yanlış), ergitilir olmalı. 6. paragraf 3. satır, kaynak gerekli. Bkz. Kaptan, 1996 xii Arkeom. sonuç. top. ve Kaptan, 2002, 17. Arkeom. sonuç. Top. Ayrıca altın konusunda bilgilenmek için kaynak: Kaptan, 2001., Çanakkale-Iapseki Sektörü Tepesinde 'ki Eski Altın Madeni İşletmesinin Önerisi: MTA Tabiat Tarihi Müzesi Rap. Dosya no. 44, s. 7. Altın işleme tekniği konusunda önerdiğim kitap: Yıldız A. Meriçboyu, Antik Çağda Anadolu Takıları: Akbank Kültür ve Sanat kitapları: 69, yıl: 2001.

-III-

Sayfa(S.)79,I.paragraf 2.satır,günümüzden 6000 yıl değil kalibrasyon eğrisine göre düzeltilmiş yaşı/^{günümüzden}4428 yıl önce.,ve kaynak,Kaptan, 1984.,Türkiye Madencilik Tarihine Ait Kütahya-Gümüşköy ve Yöresini Kapsayan Buluntular:MTA Enst.Derg.97/98,s.140-147(bu kaynakta,kalibrasyon eğrisine göre düzeltilmemiş yaşı verilmiştir).Düzeltilmiş yaşı MTA Derg.no.111'de vardır.

S.80.,1,2,3,4.paragraflar,ayrıntı gereksiz(seminer ödevinin başlığına göre).S.81,Demir başlığı kullanmanız gerekirdi.Demir cevheri, demir oksit olan hematit,limonit ve manyetit'tir.Bazende günümüzde demir sülfür(pirit)kullanılır.S.85-99,bu bölümler hazırladığınız seminer ödevinin başlığı ile ilintisi yok.Gereksiz.

Sayfa(S)112 Prof.Dr.Hayat Erkanal'ın kazı başkanlığında yapılmış olan Gimnavaz kazılarında eski madencilığe ait buluntulardan biri cevher zenginleştirmede kullanılan çok çukurlu taş havan'dır.Maden cevherinin kırılarak ergitilecek tané boyuna getirilmesi için kullanılmıştır.M.Ö.7.yy.ait olduğu belirtilmektedir.Sadece bu çok çukurlu taş havan için kaynak:Kaptan,E.,1987,III.Arkeometri sonuç.top.(6-10 Nisan1987).

S.113,9.satır,Maden eserlerin onarım koruması,seminer ödevinin konu başlığı ile ilintisi yok.Gereksiz.S.115 1.paragraf 2.satır'dan itibaren yanlış.Demir cevheri,bakırdan daha düşük sıcaklıkta ergitilemez.Ayrıca külçe demirde bakırdan daha düşük sıcaklıkta eritilip şekillendirilemez. 860°C 'yi nereden buldun ? Yanlış.Demir cevheri ve külçe demir $1510-1453^{\circ}\text{C}$ 'de ergitilir ve eritilir.

S.116.,4.satır,M.S.3.-4.yy.olacak.Ayrıca kaynak gösterilecek(Kaptan, E.,1986,Anatolica no.xiii.,ve Kaptan,E.,1994,Bilim ve Teknik(Tübitak no.318)).S.116,3.paragraf .6.satır için kaynak gösteriniz ve aynı kaynak"Kaynakça"da da yer almalı(Kaptan,E.,1992,Anadolu'da Kalay ve Eski Kalay Madenciliği:Jeoloji Mühendisliği sayı 40,s.15-19,Ankara.)

- IV -

S.116.,4.paragraf.Kaynakça gösterilmeli(Kaptan,E.,1991,Anadolu'da Tarihlenen Eski Yeraltı Maden İşletmeleri:Türkiye Jeoloji Kurultayı Bülteni sayı 6,s.228-233,Ankara).

S.117.3.paragraf,19.satır.Kaynak mutlaka gösterilmeli.

S.123-124.Ödevinin başlığına uygun olan bu iki sayfadaki senteze bağlı anlatım -şayet alıntı ve derleme değilse- çok güzel ve yerinde. Tebrik ederim.Bu iki sayfadaki anlatım"Sonuç" bölümünde yer alması daha uygun olacaktır.

21 / Ağustos / 2002

Ergun KAPTAN